

Martin Bayer
Ulf Brinkkjær

Professionslæring i praksis

Nyuddannede læreres og pædagogers
møde med praksis

Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag

Professionslæring i praksis
Nyuddannede læreres og pædagogers møde med praksis

Forfattere: Martin Bayer og Ulf Brinkkjær

Udgivet af Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag
Tuborgvej 164
2400 København NV
www.forlag.dpu.dk

© 2008 Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag og forfatterne

Oprindeligt udgivet i 2003

Kopiering fra denne bog er kun tilladt ifølge aftale med Copy-Dan

Sats og omslag: Schwander Kommunikation, København

1. udgave (elektronisk udgave)

ISBN 978-87-7684-259-8 (elektronisk udgave)

ISBN 87-7613-008-8 (trykt udgave)

Forord

Forskningsprojektet Professionslæring i praksis startede i slutningen af 1997. Projektet blev til i et samarbejde mellem Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet samt Danmarks Pædagogiske Institut, der i dag er en del af Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU). Projektet blev finansieret af de to institutter, men først og fremmest af en bevilling fra Forskningsrådene.

Forskningsprojektets historie (1997-2003) har ikke været upåvirket af de ændringer, der i de senere år har fundet sted inden for pædagogisk forskning i Danmark. Således startede Martin Bayer som forskningsadjunkt på Københavns Universitet på projektet i 1998, men har siden 2001 været ansat på Institut for Curriculumforskning på DPU. Ulf Brinkkjær var ansat som projektforsker på Danmarks Pædagogiske Institut frem til instituttets fusion med Danmarks Lærerhøjskole og Danmarks Pædagoghøjskole i 2000 og har siden været ansat på Institut for Pædagogisk Sociologi på DPU.

Projektet var en enestående chance for at arbejde videre med problemstillinger fra vores ph.d.-studier. Det gav os betingelser for at arbejde i dybden med for dansk pædagogisk forskning nye og påtrængende problemstillinger, nemlig spørgsmålet om og studiet af hvordan nyuddannede læreres og pædagogers møde med pædagogisk praksis rent faktisk udfoldes.

Projektet, der ikke havde kunnet gennemføres uden en lang række institutioners og personers velvilje og engagement, står i gæld til de skoler, dag-/døgninstitutioner og bofællesskaber, som åbnede deres døre for os. Tak for det.

Vi vil også gerne takke de nyuddannede lærere og pædagoger, der indvilligede i at besvare spørgeskemaer.

De 8 nyuddannede lærere og pædagoger, der indvilligede i at blive observeret og interviewet, var utroligt imødekommende, trods det at de havde nok at se til netop som nye. Tak for det.

Mange andre personer har været med i og omkring projektet:

Lektor Joan Conrad, Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet og lektor Lars Jakob Muschinsky, Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet (nu rektor ved Zahles Seminarium) har været konstruktive og kritiske sparringspartnere og loyale projektledere.

Fra Danmarks Pædagogiske Institut deltog seniorforsker Jens Johansen (nu DPU) og Thomas Nissen i projektet. Deres bidrag i forbindelse med projektets opstart, udarbejdelse af spørgeskemaer og observations- og interviewmanualer var meget vigtige og konstruktive.

Også tak til lektor Peter Østergaard Andersen og lektor Knud Jensen, der læste en hel førsteudgave igennem, og til stud.mag.'erne siden cand. mag.'erne Mie Skaarup, Jan Frederiksen, Bettina Bach, Stine Hansen og Birthe Munk for arbejdet som studentermedhjælpere med spørgeskemaer, observationer og interview.

Vi har haft lejlighed til at præsentere vores projekt i mange forskellige sammenhænge. Meget inspiration er hentet fra lektor Vibeke Schröder, lektor Martha Mottelson, adjunkt Tomas Ellegaard og lektor Kristian Larsen.

Tak til Kirsten Kovacs (DPU) for korrekturlæsning og tekstpleje.

Der har været mange institutter og mange personer med i dette projekt. Dog hviler ansvaret for fejl og mangler alene hos os.

Juni 2003

Martin Bayer

*Institut for Curriculumforskning,
Danmarks Pædagogiske Universitet.*

Ulf Brinkkjær

*Institut for Pædagogisk Sociologi,
Danmarks Pædagogiske Universitet.*

Indhold

- 7 **Del I**
 - Indledning og sammenfatning**
- 9 **Kapitel 1**
 - Indledning**
 - 9 Pædagogisk praksis og pædagogisk forskning
 - 11 Nyuddannede lærere og pædagoger
 - 12 Publikationens opbygning
- 15 **Kapitel 2**
 - Sammenfatning**
 - 16 Casestudiet
 - 21 Surveyundersøgelsen
- 25 **Del II**
 - Forskningsprojektets teoretiske perspektiv**
- 27 **Kapitel 3**
 - Om forskellige perspektiver på og viden om professionalisering i pædagogisk praksis**
 - 27 Indledning
 - 30 Diskussioner og undersøgelser af forholdet mellem uddannelse og erhverv set i relation til nyuddannede pædagoger og lærere
 - 40 Sammenfatning
- 41 **Kapitel 4**
 - Lærerprofession og pædagogprofession**
 - 41 Indledning
 - 45 Lærere og pædagoger set som professioner
 - 47 Pædagogprofessionalisme – præsentation af tendenser indenfor området
 - 57 Lærerprofessionalisme – præsentation af tendenser indenfor området

65	Del III
	Mødet med praksis
67	Kapitel 5
	Metodiske overvejelser
70	Observation, interview og spørgeskema
71	Den empiriske videns status
75	Kapitel 6
	Casestudiets resultater
75	Indledning
76	Pædagogisk praksis
82	Lærernes og Pædagogernes rekontekstualisering af pædagogisk praksis
85	Sammenfatning – pædagogisk praksis
87	Den sociale arbejdsdeling
90	Lærernes og Pædagogernes rekontekstualisering af den sociale arbejdsdeling
92	Sammenfatning – Den sociale arbejdsdeling
93	Sammenfatning og overgang til surveyundersøgelsen
97	Kapitel 7
	Resonansbaggrund for casestudiet – en surveybaseret kortlægning af nyuddannede pædagoger og læreres møde med praksis
97	Indledning
98	De undersøgte grupperes baggrundsoplysninger
106	Tema 1: Uddannelsens indflydelse og betydning
116	Tema 2: Kollegaernes betydning for de nyuddannede
119	Tema 3: Relationen til elever/brugere/klienter
121	Tema 4: Forestillinger om nærmeste fremtid
128	Tema 5: Professionidentitet
133	Del IV
	Konklusioner og perspektiver
135	Kapitel 8
	Konklusioner og perspektiver
135	Konklusioner
146	Perspektiver
151	Litteratur
157	Bilag
	Index

Del I

Indledning og
sammenfatning

Kapitel 1

Indledning

Denne publikation beskriver og analyserer nyuddannede læreres og nyuddannede pædagogers møde med pædagogisk praksis. Publikationen bygger på og sammenfatter resultaterne fra forskningsprojektet Professionslæring i praksis (1997-2003). Projektets formål var at skabe systematisk viden om, de udfordringer nyuddannede pædagoger og lærere mødte gennem deres jobdebut samt viden om, hvorledes de håndterede disse. Formålet var dermed også at bidrage til udvikling af en teori om professionslæring inden for det pædagogiske område.

Pædagogisk praksis og pædagogisk forskning

Når man vil studere problemstillinger inden for lærernes og pædagogernes arbejdsområde, bevæger man sig ind på et område, der i forvejen har stor offentlig bevågenhed. Denne bevågenhed skyldes bl.a., at der er tale om professioner, de fleste mennesker har været og er i forbindelse med på den ene eller anden måde. Dertil kommer, at det, pædagoger og lærere 'gør og kan' (undervise, opdrage, passe, yde omsorg etc.), er funktioner, som også mange andre mener sig i stand til at udføre – ganske vist andre steder og under andre betingelser.

Grænserne, mellem hvem der 'gør og kan' noget på det pædagogiske område, vil altid være til diskussion, fordi pædagogisk arbejde er indlejret i et spændingsforhold mellem det private og det offentlige. De fleste både 'eksperter' og 'lægefolk' møder derfor også området med engagement og med holdninger til, hvad der er rigtigt pædagogisk arbejde, og hvad der ikke er, hvilket er en af grundene til, at begge områder tit bliver fokus i politiske diskussioner.

Man kan, som vi, vælge at betegne lærere og pædagoger som professioner. Andre har talt om semiprofessioner, om fag, erhverv eller slet og ret 'pædagoger og lærere'. Uanset hvilken kategori, der vælges, foretages der en abstraktion, som kan tilskrives mange fortolkninger. I det følgende anvendes begrebet profession som betegnelse på en erhvervsgruppe – ikke meget mere. Pædagoger og lærere kan i det lys betragtes som statsprofessioner, der indtager vigtige og resourcekrævende positioner i den samfundsmæssige arbejdsdeling.

Det er en anden grund til, at pædagogers og læreres arbejde let hvirvles ind i politiske debatter. I forbindelse med et regeringsskifte ses det pædagogiske område f.eks. ofte som en slags krigsbytte, der ved magtskiftet skal udsættes for gennemgribende reformer. Nogle gange giver dette anledning til større eller mindre, men ikke altid lige gennemtænkte, reformforslag og ændringer. Forslag, der ofte afspejler de seneste årtiers nærmest 'evige' ønske om mere faglighed eller ses som uddannelsespolitiske svar på aktuelle internationale undersøgelser. Ofte er interessen for iværksættelse af ændringer dog større end interessen for, hvad disse ændringer eventuelt afstedkommer.

Lærer- og pædagogprofessionerne kan i dag ses som store professioner, der etableredes som svar på forskellige samfundsmæssige problemer. Parallelt med tilsvarende områder, hvortil adgangen er en mellemlang videregående uddannelse, har de professionsstrategiske bestræbelser i mange år bestået i opnåelse eller højnelse af samfundsmæssig anerkendelse og status, hvilket er blevet knyttet til faglig organisering og uddannelse, men også til muligheder for videreuddannelse og forskningstilknytning. Betingelserne herfor syntes i et vist omfang at være til stede allerede i starten af dette århundrede. Imidlertid er der ikke meget, der peger på, at den samfundsmæssige anerkendelse derved er blevet større. Både lærere og pædagoger oplever fortsat et stort og mangesidet pres udefra (fra politikere, forældre, pårørende, børn, unge etc.), hvilket må ses i sammenhæng med de grundlæggende betingelser, begge professioner arbejder inden for.

Pædagogisk forskning suges let –og ofte velvilligt– ind i denne type problemstillinger rejst gennem offentligheden, af politikere m.fl., hvorefter den pædagogiske forskning gør problemstillingerne til sine egne. Det må og vil på den ene side være sådan. På den anden side vil der altid også være brug for pædagogisk forskning, der søger at sætte sin egen dagsorden, det vil sige projekter, der ikke nødvendigvis har f.eks. uddannelsespolitisk formulerede problemstillinger som sit udgangspunkt, men i stedet søger at skabe viden om